

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ ГРИЖИ И
СПОРТ“

КАТЕДРА „МЕДИКО-СОЦИАЛНИ НАУКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. с. н. Дончо Николов Градев

на дисертационен труд на тема: „Ефективност на подкрепата за
възрастни хора с увреждания в социални услуги в общността“

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ по
докторска програма „Организация и управление на социалните
дейности“

Автор на дисертационния труд: Мария Благоева Стойкова

Научен ръководител: Доц. д-р Мая Любенова Чолакова

СОФИЯ
2019

1. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТВАНИЯ НАУЧЕН ПРОБЛЕМ

Във всяка научна разработка се прави опит да се обоснове актуалността и значимостта на изследвания проблем. Този подход е задължителен за реализацията на дисертации за получаване на образователната и научна степен „доктор“. В такъв процес тежестта пада върху научния ръководител, който със своя опит стимулира и съкращава усилията на докторанта.

За някои изследователски теми тези характеристики - актуалност и значимост са очевидни и не се нуждаят от специална обосновка. Това са областите с пряка практическа насоченост. В известен смисъл тази традиционна констатация се отнася и до настоящата тема на дисертацията. Но дисертантката не тръгва по тази пряка линия за обосновката на актуалността и значимостта на разработвания научен проблем. Обособена е една въвеждаща част на дисертацията, която включва увода и първата глава. Обемът на тази част е една трета от представения за обсъждане текст. Тук са включени синтезиран литературен обзор и теоретични интерпретации на ключовите проблеми от изследваната област. Според мен заслужават положителна оценка редица въпроси, сред които по-важни са:

1. Анализа на медицинския модел на уврежданията.
2. Анализа на социалния модел на уврежданията.
3. Био-психо-социален модел на уврежданията.

Като допълнение към разглежданите модели са проблемите, отнасящи се до:

- а) подходът към защитата на правата на хората с увреждания;
- б) съвременни политики за хората с увреждания.

Считам, че на тези два проблема трябва да се обърне по-голямо внимание, защото тук много ясно се вижда каква е актуалността и значимостта на темата на дисертацията.

В литературния обзор на дисертацията е включена проблематиката относно социалната подкрепа за хората с увреждания. По-конкретно са разгледани следните въпроси:

- Социална подкрепа, социална мрежа, социално включване;
- Социалната работа като дейност и професия;
- Самоопределяне, самооценка и овластяване на хората с увреждания;
- Социална работа и социални услуги за хората с увреждания.

Един практик от сферата на социалните работници би се затруднил до голяма степен при съвестния опит да разбере и осмисли разгледаните тук въпроси. Хората от практиката трябва да са наясно, че тяхната професия се модернизира; включва в себе си нови стратегии и подходи. А този неоспорим факт налага непрекъснато обучение в специализираните изследователски звена. Вече е разбираемо, че само добро сърце не е достатъчно за успешното третиране на хората с увреждания.

Качеството и ефективността на социалната подкрепа е заглавие на заключителната част от въведението на дисертационния труд. Дисертантката ограничава своя анализ в следните области:

- Дискусия за качеството и ефективността на социалната подкрепа;
- Специфика на качеството на социалните услуги;
- Ефективност на социалната работа и подкрепа в социалните услуги в общността;
- Качеството на живота като многомерен конструкт;
- Качеството на живота като мярка за ефективност.

Тук отново ще отбележа, че анализът е адекватен на целите на литературния обзор.

Теоретичното въведение на настоящата дисертация е от решаващо значение за крайния успех на цялостната разработка. Според мен е необходимо да се даде цялостна оценка на труда.

1. Дисертантката е показала много добро познаване на основните проблеми, свързани с избраната от нея тема.

2. Систематизирала е основните понятия и концепции, представящи развитието на главната изследователска тема.

3. Демонстрирала е теоретична дълбочина при интерпретацията на езика на темата за социалната подкрепа и свързаните с нея сродни процеси.

4. Според мен е направен преход от познаване на историята на дадена научна тематика към нейното творческо интерпретиране. Този

сложен процес е характерен не само за учените с голям опит, но и за младите учени, съдържащи креативен потенциал.

5. По мое мнение, теоретичната част на дисертацията, ако се доработи и разшири, може да се публикува като самостоятелен труд. Това ще бъде полезно за обучението на студентите по социална работа в системата на нашите университети.

2. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

Въпреки изцяло положителната ми оценка на въвеждащата част на дисертацията ще трябва да посоча още, че дисертантката се е стремяла да се представи главно чрез конструирането на проект за емпирично изследване и анализ на резултатите от неговото провеждане. Този стремеж е завършил с успех. Доказателствените оценки са следните:

- В основни линии изследователският проект съдържа основните компоненти, традиционно присъстващи във всеки проект за изследване: цел, задачи и хипотези на изследването; методи и инструменти; организация и провеждане на изследването; участници и обхват на изследването.

- Всички компоненти на изследователския проект са разработени на високо теоретично равнище. Ще посоча обаче, че визирам постиженията на българската изследователска практика, утвърдила се у нас през последните няколко десетилетия.

- Ще обобщя, че целите и задачите на изследването са коректно разработени. Поставените изследователски хипотези са адекватни на главните цели. Положителна е оценката ми и за изследователските

методи и организацията на проучването. Коректен спрямо темата е и избраният обхват на изследването.

Изследователският проект би спечелил, ако в него се включи един относително самостоятелен компонент, определян като „Теоретичен модел на изследвания проблем“. Какво представлява и какъв е смисълът от включването на този компонент в дадено конкретно изследване?

- Теоретичният модел на изследването представлява опит да се дефинира главното явление, изследвано по емпиричен път. Освен това явлението се разглежда от гледна точка на своите структурни елементи и връзките между тях.

- Теоретичният модел е аналитична схема на това, което изследователят проучва. Това означава, че в настоящия момент на изследването авторът е наясно с теоретичното разбиране на предмета на даденото проучване.

Авторката на дисертацията Мария Стойкова по същество разработва теоретичен модел на изследването, но не го обособява като самостоятелен компонент. Този модел се съдържа в уводната теоретична част на дисертацията. Така че, моята бележка няма критично съдържание. По-скоро тя е една препоръка, с която изследователят може да се съобрази, или да не се съобрази. В този смисъл се придържам към вече изказаното си положително мнение за качеството на емпирично-изследователския проект в настоящата дисертация.

В самостоятелна глава, най-голяма по обем, е направен анализ на резултатите от изследването. Оценката ми на тази съществена част от дисертацията е следната:

- Събраните емпирични данни са в синхрон с поставените хипотези в изследването.

- Емпиричните данни оправдават смисъла на поставените изследователски цели, а това е пряко свързано с методите на събиране на информация.

- Като цяло резултатите от изследването са успешни и убедителни и това ще посочи всеки рецензент и ползвател на изводите и обобщенията.

Известно е, че всеки емпирично-изследователски резултат важи само за конкретно получения обект. Убеден съм, че и дисертантката е на това мнение и не екстраполира своите изследователски резултати върху всички възрастни хора с увреждания.

3. ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В този пункт първо ще отбележа, че авторът е представил няколко публикации по дисертацията, което е задължително при представянето на този тип научно-изследователска работа. По-конкретно става дума за четири статии в научни издания и пет доклада, изнесени на научни конференции.

Приемам по същество самооценката за приносите на автора, представени в автореферата. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. В него са отразени адекватно всички компоненти на труда – увод, три глави, основни изводи и заключения.

Представените приноси са пет, като може да се препоръча да се посочат още приноси, свързани с повече аспекти на мултикултурното изследване.

4. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Нямам специални критични бележки освен тези, които съм изложил в предходния текст на рецензията.

Препоръчвам на дисертантката да направи специална публикация след защитата, която да се основава на резултатите от проведеното изследване. Такава публикация ще бъде полезна както за практиката, така и за академичните изследователи, които ще сравняват своите изследователски резултати с оригиналните проучвания на дисертантката. Разбира се, че тази задача не е никак лесна. Светът на дисертацията се разминава чувствително със света на професионалните изследователи.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като оценявам положително цялостната дисертационна разработка, **предлагам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Мария Благоева Стойкова по докторска програма „Организация и управление на социалните дейности“.**

март, 2019
София

Рецензент:
(проф. д. с. н. Д. Градев)